

DENETİM KOMİTESİ ÜYELERİNİN BAĞIMSIZLIĞI NASIL SAĞLANIR ?

Ali Kamil UZUN, CPA, CFE

SPK düzenlemeleri ile ülkemizde ilk uygulaması hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklarda başlayan denetim komitesi, daha sonra yapılan Bankacılık Kanunu ve BDDK düzenlemeleri ile bankacılık alanında da zorunlu bir uygulama haline gelmiştir.

SPK ve BDDK düzenlemeleri ile Denetim Komitesi üyelerinin; mali raporların anlaşılır, şeffaf ve güvenilir olmasının sağlanması, risk yönetim sürecinin izlenmesi, iç kontrollerin değerlendirilmesi, iç denetimin etkili kullanımı, bağımsız denetimin gözetimi ve bağımsız denetim kuruluşunun seçimi konularında rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Pay ve menfaat sahipleri açısından sonuçları önem taşıyan söz konusu işlevlerinden ötürü denetim komitesi üyelerinin bağımsız olması, görevi ile ilgili konularda nitelikleri, bilgi ve uzmanlığı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Denetim Komitesi üyelerinin bağımsız olabilmesi, etki altında kalmadan, hiç kimseden çekinmeden ve çıkar çatışmasına girmeden görev yapabilmesi, karar alabilmesi, görüş beyan edebilmesi olarak ifade edilebilir. Bu nedenle komite üyelerinin bağımsızlıklarının sağlanması için komiteye seçilecek kişilerin işletme faaliyetleri ile ilgili icrai sorumlulukları bulunmamalı, özellikle yönetimden tamamen bağımsız olmalıdır.

Bu amaçla; Denetim Komitesi üyelerinin, nitelikli pay sahibi ortak olmaması, icrai görevi bulunmaması, hakim ortağın, icrai görevi bulunan üst düzey yöneticilerin eşi ve yakın akrabası olmaması, bağımsız denetim, derecelendirme, değerlendirme, danışmanlık, destek hizmeti veren kuruluşların ortağı veya çalışanı olmaması, kendilerine karlılığa dayalı gelir sağlanmaması ve benzeri esaslar çerçevesinde bağımsızlıkları ile ilgili özellikler belirlenmiştir.

Komite üyelerinin bağımsızlığı

SPK ve Bankacılık düzenlemeleri ile denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı ve niteliklerine ilişkin tanımlamalar yapılmıştır.

Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklarda denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı ve niteliklerine ilişkin olarak ise, SPK tarafından yayınlanan "Kurumsal Yönetim İlkeleri" nin yönetim kurulu ile ilgili bölümünde yer alan "bağımsız yönetim kurulu üyesi" ne ilişkin düzenlemeler referans alınmalıdır.

SPK Kurumsal Yönetim İlkelerine göre; yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin, şirketin, pay ve menfaat sahiplerinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutabilecekleri ve kararlarda tarafsız olabilecekleri kabul edilmektedir. Bu çerçevede bağımsız üyelerin yönetim kurulunda çoğunlukta bulunması, bir şirkette kurumsal yönetimin doğru ve tarafsız olarak uygulanmasının önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.

İlkelerde bağımsızlığa ilişkin kriterlere yer verilmiş ve yönetim kurulunun sayısının ikiden az olmamak üzere, en az üçte birinin bu kriterleri sağlayan bağımsız üyelerden oluşması tavsiye edilmiştir. Öte yandan ilkelerde yönetim kurulu tarafından oluşturulacak komitelerin başkanlarının bağımsız üye olması ve komite üyelerinin çoğunluğunun, icrada görevli olmayan yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmesi önerilmektedir.

SPK düzenlemelerine göre hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklarda denetim komitesi üyelerinin; şirket, iştirak ve bağlı ortaklıklarında kendisi, eş ve yakın akrabaları arasında istihdam, sermaye veya ticaret olarak doğrudan ve dolaylı menfaat ilişkisi bulunmamalı, belirli bir pay grubunu temsilen seçilmemiş olmalı, denetim ve danışmanlık, vb hizmet veren kuruluş çalışanı, yöneticisi olmamalı, bağımsız denetim sürecinde görev almamış olmalı, önemli ölçüde hizmet ve ürün sağlayan tedarikçilerin çalışanı, yöneticisi olmamalı, şirketin yönetim ve kontrolünde etkili olabilecek eş ve yakın akraba ilişkisi bulunmamalı, yönetim kurulu üyeliği ücreti ve huzur hakkı dışında gelir elde etmemeli ve toplam 7 yıldan fazla yönetim kurulu üyeliği görevinde bulunmamış olmalıdır. Bu nedenle denetimden sorumlu komite üyelerinin bağımsızlığı ve nitelikleri için SPK Kurumsal Yönetim İlkelerinde yer alan söz konusu düzenlemeler dikkate alınmalıdır.

Bağımsız yönetim kurulu üyesi, mevzuat, esas sözleşme ve yukarıda yer alan kriterler çerçevesinde bağımsız olduğuna ilişkin yazılı bir beyanı atama esnasında yönetim kuruluna vermelidir. Bağımsızlığı ortadan kaldıran bir durum ortaya çıktığı takdirde, değişiklik bağımsız üye tarafından kamuya duyurulmak üzere derhal yönetim kuruluna iletilir. Bu durumda asgari bağımsız yönetim kurulu üye sayısının yeniden sağlanmasını teminen, bağımsızlığını kaybeden yönetim kurulu üyesi ilke olarak istifa eder. Yönetim kurulu bu durumda ilk genel kurula kadar görev yapmak üzere boşalan üyeliklere bağımsız üye seçer. Ancak toplantı ve karar nisaplarının oluşmasında sorun yaşanması durumunda, bağımsızlığını kaybeden üye görevine devam eder. Bu kapsamda yapılan işlemler ayrıca yönetim kurulu tarafından kamuya en kısa sürede duyurulur.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve BDDK tarafından yayınlanan Kurul kararı ile bankaların iç sistemleri hakkında yönetmeliğin ilgili hükümlerine göre denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı ve niteliklerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Banka yönetim kurullarınca oluşturulacak denetim komitelerine seçilecek yönetim kurulu üyelerinin bağımsız sayılabilmesi için sahip olması gereken nitelikler aşağıda belirtilmiştir.

Bankalarda denetim komitesi üyelerinin; icrai görevi olmamalı, bağımsız denetim, derecelendirme, değerlendirme, danışmanlık, destek hizmeti veren kuruluşların ortağı veya çalışanı olmamalı, bağımsız denetim, derecelendirme ve değerlendirme sürecinde yer almamış olmalı, nitelikli pay sahibi olmamalı, eş ve yakın akraba ilişkisi bulunmamalı, denetim komitesinde 9 yıldan fazla görev yapmamalı, karlılığa dayalı gelir ilişkisi bulunmamalıdır.

Komite üyelerinin nitelikleri

Denetim Komitesi üyelerinin görevlerini, işlevlerini etkin olarak yerine getirebilecek bilgi ve deneyime sahip olmaları gereklidir. Bu nedenle öğrenim seviyesi, eğitim konuları, deneyim süresi denetim komitesi üyelerinde olması gereken niteliklerin

belirlenmesinde önem taşımaktadır. Denetim komitesi üyelerinin görevlerini yerine getirirken sahip olması gereken nitelikler; görevin gerektirdiği eğitimi alması, yeterli bilgi ve deneyime sahip olması ve çalışmalarında gerekli özeni göstermesidir. Denetim komitesi üyeleri, mutlaka yeterli derecede muhasebe, mali raporlama, iç kontrol, iç ve dış denetim, risk yönetimi, ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve standartlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Uygulama deneyiminin yanı sıra görevi ile ilgili konularda diploma, mesleki ruhsat ve sertifikaları bulunmalıdır. Örneğin, bankalarda denetim komitesi üyesi olabilmek için en az lisans düzeyinde öğrenim görmek, bankacılık veya finans alanında on yıllık deneyime sahip olmak zorunludur.

Komite üyeleri kendi uzmanlık alanına girmeyen herhangi bir durumla karşılaştığı zaman dışarıdan konunun uzmanları ile çalışabilmeli, danışman kullanabilmelidir. SPK ve BDDK düzenlemelerinde Denetim Komitesi'nin gerekli gördüğü durumlarda danışman kullanabileceği yer almaktadır.

SPK ve BDDK tarafından rol ve sorumlulukları, bağımsızlığı ve niteliklerine ilişkin yapılan düzenlemeler ile şirketlerimizde ve bankalarımızda kurumsal yönetim ve itibarın sigortası olarak değerlendirilen Denetim Komitesi'nin, kurumsal yönetim ilkelerinin yerleşmesine katkı sağlaması öngörülmektedir.

Pay ve menfaat sahiplerinin, düzenleyici otoritelerin Denetim Komitesi'nden kurumsal yönetim kalitesi için beklentileri bulunmaktadır. Söz konusu beklentilerin karşılanması Denetim Komitesi üyelerinin bağımsızlığı ve nitelikleri ile yakından ilgilidir. Bu nedenle düzenlemelerin öngördüğü çerçevede denetim komitesi uygulamasının yürütülmesi için pay ve menfaat sahiplerinin mali durum, maruz kaldıkları riskler hakkında yeterli, doğru ve zamanında bilgi alma beklentilerine ilişkin taleplerini sürekli ifade etmesi etkili olacaktır.

Uygulamanın kalitesi, pay ve menfaat sahiplerinin ilgi ve talebi, yönetim kurulu ve denetim komitesi üyelerinin uygulama disiplininin yanı sıra düzenleyici otoritelerin izleme, gözden geçirme ve yönlendiriciliği ile gelişecektir.

Ali Kamil UZUN, Deloitte Türkiye Yönetim Kurulu Danışmanı (akuzun@deloitte.com)

Makale, Activeline Eylül 2008 sayısında yayınlanmıştır.